

HAKUMENETTELYN OHJE - KAUPUNKIVESIEN HALLINTA JA HAITALLISTEN AINEIDEN VÄHENTÄMINEN (HULEVEDET)

Valtion vuoden 2020 talousarviossa on kokonaisuudessaan esitetty käytettäväksi 15 milj. euroa vesiensuojelun tehostamisohjelman toteuttamiseen. Lisäksi vuoden 2021 talousarvioesitys sisältää vastaavan summan tehostamisohjelman jatkamiseen. Tästä määrärahasta on tarkoitus osoittaa Etelä-Savon ELY-keskukselle noin 2 milj. euroa momentilta 35.10.61 kaupunkien vesien hallinnan ja haitallisten aineiden vähentämisen hankkeiden avustamiseen. Valtakunnallinen avustushaku toteutetaan Etelä-Savon ELY-keskuksessa **25.11.2020 – 29.1.2021** välisenä aikana.

Kaupunkien vesien hallinta ja haitallisten aineiden vähentäminen on vesiensuojelun tehostamisohjelman yksi teema. Teemakokonaisuudesta on tunnistettu vesien hallinnan kolme painopistealuetta: viemäroidyt yhdyskuntajätevedet, hulevedet ja sekaviemärit. Näiden puitteissa taajamien ja rakennetun ympäristön vesien hallintaan kuuluu raakavesilähteiden turvaaminen, talousveden valmistus ja jakelu, jätevesien asianmukainen keruu, puhdistaminen ja ympäristöön johtaminen sekä hule- ja kuivatusvesien laadullinen ja määrällinen hallinta.

AVUSTUKSEN TAVOITTEET JA TUETTAVAT TOIMENPITEET

Käynnistyvä haku kuuluu teeman **Kaupunkien vesien hallinta ja haitallisten aineiden vähentäminen** painopistealueeseen **Hulevesien hallinta ja käsittely**. Vesienhoidon tavoitteena on saavuttaa vesipuitedirektiivin mukainen hyvä kemiallinen tila pinta- ja pohjavesissä sekä meristrategiadirektiivin mukainen meriympäristön hyvä tila. Tilatavoitteiden saavuttamiseksi on vähennettävä haitallisten aineiden päästöjä ja lopetettava vaarallisten aineiden päästöt kerralla tai vaiheittain. Lisäksi tavoitteena on lisätä tietoa myös muiden haitallisten aineiden, kuten hormonitoimintaan vaikuttavat aineet, lääkeaineet ja mikromuovit, poistomahdollisuuksista, esiintymisestä vesiympäristössä tai juomaveden valmistukseen käytettävässä raakavedessä sekä vaikutuksista ekosysteemeihin ja ihmisen terveyteen.

HULEVESIEN HALLINTA JA KÄSITTELY

Vaikka jo 1980-luvun alussa on esitetty, että kaupunkien keskusta-alueilla sade- ja sulamisvesien eli hulevesien heikkoon laatuun tulisi kiinnittää huomiota, on hulevedet perinteisesti mielletty puhtaiksi vesiksi. Hulevesien hallinta on toistaiseksi keskittynyt kaupunkitulvien ehkäisyyn, mikä on sekin tulevaisuudessa yhä tärkeämpää ilmastonmuutoksen lisätessä rankkasateita. Viime vuosina kuitenkin tietoisuus ympäristön tilan heikkenemisestä sekä taajama-alueiden tiivistyminen yhdistettynä ilmastonmuutoksen tuomiin lisäuhkiin ovat luoneet uudenlaista painetta tarkastella hulevesiä myös laadun näkökulmasta ja tieto hulevesien laadusta kaupunkien asuin- ja keskusta-alueiden mittakaavassa on lisääntynyt merkittävästi. Kun kaupunkialueiden rakennetuilta pinnoilta sade- ja sulamistapahtumien aikana johdettavien hulevesien mukana on todettu makro- ja mikroroskien lisäksi päätyvän vesiympäristöön useita tunnistettuja haitallisia aineita, on alettu kiinnittää huomiota myös hulevesien käsittelyyn niiden laadun parantamiseksi ja vesistökuormituksen pienentämiseksi.

Hulevesien hallinnan edellytys on riittävä ymmärrys kaupungistumisen aiheuttamista muutoksista; niiden luonteesta, suuruudesta ja ajoittumisesta. Suomen olosuhteissa muutokset hulevesien muodostumisessa ja vedenlaadussa ovat erilaisia vuodenaikasta riippuen ja muutosten suuruus riippuu esimerkiksi kaupunkialueen ja sadetapahtuman ominaisuuksista. Haitta-aineesta riippuen tyypillisiin pitoisuuksiin vaikuttavat monet kaupunkialueen ominaisuudet kuten valuma-alueen läpäisemättömyys, maankäyttömuoto, vuodenaika, rakennustyöt sekä alueen ja rakenteiden tarkempi pintatyyppien ja päästölähteiden jakauma. Kaupunkivaluma-alueilla on vedenlaadun lisäksi tarkasteltava samanaikaisesti sadantaa ja virtaamia, mikä on edellytys mm. vedenlaadun vaihteluiden ymmärtämiselle ja haitta-ainekuormituksen arvioinnille.

Mitä enemmän rakennettua vettä läpäisemätöntä pintaa kaupunkialueella on, sitä suurempia ovat hulevesien määrässä tapahtuvat muutokset. Kaupungistuminen muuttaa pintavaluntaa erityisen voimakkaasti usein toistuvien vesisateiden aikana kasvattaen hulevesivalunnan määrää, virtaamia ja lyhentämällä hulevesien viipymää valuma-alueella. Ilmastonmuutoksen myötä talvikaudella

lumensulanta aikaistuu ja pilkkoutuu useisiin, lyhytkestoisempiin valuntatapahtumiin, joissa myös lumen sadantamäärien vaihtelut voivat olla suuria.

Talviaikainen kaupunkialueiden puhtaanapito tuottaa roskaantunutta ja likaista lunta lumenkaatopaikoille ja joissain tapauksissa sitä kaadetaan suoraan mereen. Näkyvän roskan lisäksi lumen mukana kulkeutuu haitallisia aineita mutta näiden määristä on vain vähän tietoa.

Hulevesien laatua parantavilla toimenpiteillä voidaan yhtäaikaaisesti helpottaa myös kaupunkialueiden sopeutumista tulvatilanteisiin ja kuivuuteen, ja ylläpitää kaupunkialueiden viihtyisyyttä sekä ympäristön monimuotoisuutta. Parhaimmillaan voidaan haitaksi koetut hulevedet nähdä myös arvokkaana hyötykäytön raaka-aineena osana kaupunkien kiertotaloutta. Tämä vaikuttaa välittömästi Suomen taajamaväestön asuinympäristön laatuun.

Koska olisi selvitettävä, mitkä ovat kustannustehokkaimmat keinot, joilla haitallisten aineiden päästöjä voitaisiin rajoittaa tai estää joko käsittelyn kautta tai ennaltaehkäisevästi, tuetaan tehostamisohjelmassa hulevesien hallinnan ja käsittelyn hankkeita haitallisten aineiden vesistökuormituksen vähentämiseksi sekä soveltamalla poistomenetelmiä että ehkäisemällä haitallisten aineiden pääsyä hulevesiin.

Aiemmissa vesien- ja merenhoidon sekä ravinteiden kierrätyksen kärkihankkeissa sekä muissa kehittämissuunnitelmissa on esimerkkejä menettelyistä, joista saatuja hyviä kokemuksia tulisi hyödyntää uusien avustettavien hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa.

Valtionavustusta voidaan myöntää hankkeisiin, joilla tähdätään hulevesien laadun parantamiseen ja haitallisten aineiden poistamiseen. Kaupunkivesien laadullista ja määrällistä hallintaa olisi suotavaa tehdä luonnonmukaisilla tai vastaavilla menetelmillä, jotka edistäisivät luonnon monimuotoisuutta ja ihmisten hyvinvointia. Avustusta ei myönnettäisi hankkeisiin, joilla edistettäisiin vain kaupunkivesien määrällistä hallintaa, vaan hankkeiden tulee aina edistää kaupunkivesien laadullista hallintaa. Kaupunkivesien laadullisella hallinnalla tarkoitettaisiin menettelyjä, jotka edistäisivät vesipuitedirektiivin mukaisten vesimuodostumien hyvän kemiallisen tilan saavuttamista ja sen turvaamista.

Siten nyt käynnistyvässä haussa hankehakemukset olisivat pelkän tavanomaisen hulevesien keruun ja johtamisen sijasta hulevesien käsittelyyn laadunhallinnan kannalta keskittyviä hankkeita erityisesti seuraavista aihepiireistä:

- Hulevesien käsittelyrakenteiden toimivuus ja niissä tapahtuvat prosessit
 - Yleisesti tunnettujen ratkaisujen (esim. läpäisevät päällysteet, imeytysrakenteet, painanteet) toiminta puhdistustehon näkökulmasta paikallisissa olosuhteissa.
 - Hulevesien käsittelyyn suunniteltujen erilaisten rakenteiden toimivuuden seuranta ja toimivuuden prosessien (laadulliset/hydrologiset) perusteiden todentaminen kenttäolosuhteissa.
- Ratkaisut rakennustyömaiden hulevesien hallintaan ja käsittelyyn
 - Rakentamisen aikainen hulevesien hallinta ja käsittely sovitettuna pysyviin kaupunkialuetekniikoihin.
 - Samojen hulevesirakenteiden modifioitu käyttö rakentamisaikana ja palauttaminen sen jälkeen.
- Uudet ja erityiskohteiden hulevesien hallinnan ja käsittelyn tekniikat ja rakenneratkaisut, joista Suomessa on vielä vähän tai ei lainkaan tutkimustietoa.

- Laajempien, valuma-alueen erilaisten hallinta- ja käsittelymenetelmien (rakenteelliset ja ei-rakenteelliset) yhdistelmistä koostuvat hajautetut kokonaisuudet/järjestelmät.
- Kaavoituksen ja kaupunkisuunnittelun tietämyksen parantaminen uusista käsittelytekniikoista ja uusista pinnoitusratkaisuista sekä uusien pinnoitettujen alueiden vaikutuksesta hulevesien laatuun.
- Teollisuusalueiden hulevesien riskit ja riskien hallinta onnettomuus- ja häiriötilanteissa haitallisten aineiden kannalta.
- Hulevesien seurannan kehittäminen uusilla teknologioilla, mm. hulevesien laadun seurannan automaattimittarit sekä mittausantureiden kehitystyö ja testaaminen.
- Viestinnälliset hankkeet, joilla vaikutettaisiin hulevesiin pääsevien haitallisten yms. aineiden pääsyyn/joutumiseen – kohderyhminä kansalaiset, eri elinkeinot jne.
- Hulevesien kuormituksen osuus kokonaiskuormituksesta ja niiden vaikutus kaupunkien lähivesien vedenlaatuun.

Ilmastomuutoksen vaikutusten arviointi hulevesien laadun ja hallinnan osalta kuuluu kaikkiin hankkeisiin vähintään kaupunkialueiden valuntaan ja vedenlaatuun vaikuttavien tekijöiden myötä (esim. maankäytön muutokset, päästölähteiden ja hulevesien hallinnan muutokset). Ilmastomuutoksen huomioiminen suunnittelussa edellyttää hulevesien hallintaa tukevien sadennusteiden luomista.

RAHOITETTAVISSA HANKKEISSA KESKEISIÄ TAVOITTEITA VOIVAT OLLA:

- Hanke tuottaa yksinkertaisia ja edullisia malliratkaisuja luonnonmukaisista, sekä kiinteistökohtaisista että hajautetuista tekniikoista, joita voidaan toteuttaa katto- ja katupinnoilla sekä piha- ja viheralueilla, ja jotka ovat monistettavissa laajamittaiseen soveltamiseen.
- Hankkeen hulevesiratkaisun kokonaisvaltaisuus, ottaen huomioon hulevesien hallinnan monitavoitteisuuden, sekä järjestelmien ja jopa yksittäisen hulevesirakenteen monikäyttöisyys.
- Hankkeen tuloksista saadaan nykyistä kattavampaa tutkimustietoa hulevesissä olevista haitta-aineista sekä niiden ominaisuuksista, päästölähteistä ja kulkeutumisreiteistä sekä laadun vaihtelusta suomalaisilla kaupunkialueilla maankäyttömuotojen mukaan.
- Hanke lisää ja levittää hulevesien käsittelyrakenteiden kunnossapitoon liittyvää tietoa sektorirajojen yli mm. pitkän ajan toimivuudesta, huoltotarpeen arvioinnista ja tarvittavista ylläpitotoimista.
- Hanke tuottaa luotettavaa ja vertailukelpoista seurantatietoa ja tarvittaessa kehittää yhtenäisiä seurantamenetelmiä laadullisen hallinnan suositusten sekä suunnittelu- ja mitoitusohjeiden perusteiksi ja tavoitteiksi käytännön päätöksenteon tueksi.

HANKKEIDEN ARVIOINTI

Avustukset kohdennetaan erityisesti hankkeisiin, joiden vaikuttavuus on todennettavissa luotettavalla monitoroinnilla. Avustuksen myöntäminen perustuu kokonaisharkintaan sekä arviointiin hankkeiden odotetusta vaikuttavuudesta vesien hyvän tilan tavoitteeseen pääsemiseksi sekä kustannustehokkuudesta.

Avustettavan hankkeen tulee olla laadukas ja toteuttamiskelpoinen. Hankkeiden vaikuttavuutta arvioidaan erityisesti alla olevien kriteerien perusteella.

- Hulevesien laadun paraneminen

- Haitallisten aineiden poistumisen tehokkuus ja sen vaikutus vesiympäristön tilaan
- Haitallisten aineiden kulkeutumisen selvittäminen
- Ratkaisujen tai sovellusten elinkelpoisuus, monistettavuus ja laajennettavuus
- Ratkaisujen tai sovellusten uutuus
- Kumppanuudet eri toimijoiden kesken
- Hankkeen tulosten viestintä

Etelä-Savon ELY-keskus arvioi hakumenettelyssä saapuneet hakemukset yhteistyössä muiden asianomaisten ELY-keskusten kanssa.

Mikäli hankkeet eivät ole riittävän laadukkaita, Etelä-Savon ELY-keskuksella on oikeus olla hyväksymättä mitään hankkeita.

AVUSTUSMENETTELY JA SOVELLETTAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Avustusta voivat hakea kunnat, kuntayhtymät ja näiden omistamat yhtiöt ja muut kuntaomisteiset toimijat, yhdistykset, yritykset sekä muut yhteisöt lukuun ottamatta valtion virastoja ja laitoksia. Avustusta ei voida myöntää yksityishenkilölle.

Avustettavan hankkeen toteuttajana voi olla myös konsortio, mutta siinä tapauksessa valtionavustusviranomainen myöntää avustusta vain päähakijalle, joka vastaa hankkeesta kaikkien konsortion osapuolten puolesta. Kaikkien konsortion osapuolten on kuitenkin täytettävä pykälän mukaiset vaatimukset. Ei kuitenkaan ole estettä sille, että hankkeen toteuttajat ostavat ostopalveluna palveluja valtion virastoilta tai laitoksilta.

Avustuksen määrä on harkinnanvarainen. Avustuksen määrä voi olla enintään 80 % yleishyödyllisissä hankkeissa ja enintään 50 % yksittäisiä yrityksiä hyödyttävissä hankkeissa, ellei EU:n valtiontukisääntelystä muuta johdu. Hakijalta edellytetään aina omarahoitusta.

Hakumenettelyn toteuttamiseen ja avustusten myöntämiseen sekä hallinnointiin sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001) ja kaupunkien vesien hallintaa ja niiden haitallisten aineiden vähentämistä koskeviin hankkeisiin vuosina 2020–2025 myönnettävästä valtionavustuksesta annettua valtioneuvoston asetusta (669/2020). Avustukset myönnetään valtionavustuslain 5 §:n 3 momentin 2 kohdan mukaisina erityisavustuksina kaupunkien vesien hallintaa ja niiden haitallisten aineiden vähentämistä koskeviin kokeilu-, käynnistämis-, tutkimus- tai kehittämishankkeisiin taikka muihin tarkoitukseltaan rajattuihin hankkeisiin.

Avustusta ei myönnetä yritysten tavanomaisiin tuotannollisiin investointeihin eikä välittömästi vientiä edistäviin toimiin.

Jos avustusta käytetään hankintoihin, on huomioon otettava julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 5 §:n kohta 5.

Mikäli myönnettävässä avustuksessa tuetaan taloudellista toimintaa, sovelletaan EU:n valtiontukisääntöjä (komission asetusta (651/2014), yleinen ryhmäpoikkeusasetus sekä komission asetusta (1407/2013), de minimis -asetus). Lisätietoja valtiontukisäännöistä löytyy työ- ja elinkeinoministeriön sivulta <http://tem.fi/valtiontukisaannot>.

Avustuksiin käytettävä määräraha on käytettävissä vuoden 2022 loppuun saakka. Käytännössä tämä tarkoittaa, että hankkeiden avustettavien toimenpiteiden toteutuksen tulisi päättyä viimeistään lokakuussa 2022.

RAHOITUKSEN YLEISKULUT

Hakijan tulee esittää tositteet muodostuneista kuluista.

Hakija voi esittää kiinteämääräisen rahoituksen soveltamista (ns. flat rate) hankkeen yleiskustannusten korvaamisessa. Tällöin todellisten kustannusten ohella korvataan kiinteämääräisesti 15 % suoria palkkakuluja vastaava määrä ja välillisiä kustannuksia ei korvata erikseen. Mallissa ei tarvita erillistä selvitystä kiinteämääräisestä osuudesta. Kiinteämääräisen rahoituksen mallia suositellaan erityisesti kehittämishankkeisiin sen mahdollistaessa kevyemmän hankehallinnon hankalasti todennettavissa olevien pienten välillisten kustannusten jäädessä kokonaan pois. Esimerkiksi ohjausryhmän kokous- ja matkakulut kuuluvat kiinteämääräiseen osuuteen, joita ei erikseen korvata. Sen sijaan hankehenkilöstön matkakulut voidaan laskuttaa toteutuneiden kustannusten mukaisesti.

RAHOITETTAVIEN HANKKEIDEN VIESTINTÄ

Rahoituksen saaneen hanketoteuttajan tulee huolehtia siitä, että hankkeesta tiedotetaan riittävästi ja tarkoituksenmukaisesti hankkeen aikana. Hankkeen käynnistyessä hanketoteuttaja laatii hankkeelle viestintäsuunnitelman, jota tulee seurata ja päivittää tarpeen mukaan. Hankeviestinnän on oltava laajaa, hyvin kohdennettua ja laadukasta. Viestintää tehdään riittävän usein.

Tärkeimpiä viestintätoimia ovat hankkeen alkamisesta tiedottaminen ja erityisesti tuloksista viestiminen keskeisille kohderyhmille. Myös ympäristöministeriön verkkosivuille linkitetään tietoa vesiensuojelun tehostamishankkeiden tuloksista. Hankkeen toteuttajan tulee käyttää ulkoisessa viestinnässä vesiensuojelun tehostamisohjelman logoa ja yhtenäisiä tekstitunnisteita, jotka ympäristöministeriö toimittaa. Lisäksi tiedotettaessa on mainittava ympäristöministeriö hankkeen rahoittajana.

HAKUMENETTELY

Hakuaika päättyy **29.1.2021**. Hakemukset on jätettävä viimeistään haun päättymispäivänä kirjallisesti klo 16.15 mennessä Etelä-Savon ELY-keskukseen. **Hakemusten jättöajan jälkeen saapuneita hakemuksia ei oteta käsittelyyn.**

Rahoitusta haetaan avustushakemuksella ja siihen tulee liittää tarkempi hankesuunnitelma, jonka pituus on enintään 15 sivua.

Haettavan avustuksen hakulomake täytetään, allekirjoitetaan,

- a) tallennetaan ja lähetetään ELY-keskuksen yleisen sähköisen asiointilomakkeen liitteenä (liitteitä mahtuu kerralla 40 Mt), valitaan virastoksi **Etelä-Savon ELY**, asiaksi kirjoitetaan **”Kaupunkien vesien hallinta ja haitallisten aineiden vähentäminen”**
- b) Hakemuksen voi lähettää Etelä-Savon ELY-keskukselle myös **sähköpostilla** kirjaamo.etela-savo@ely-keskus.fi

tai **postitse** osoitteella:

Etelä-Savon ELY-keskus

Kirjaamo

PL 164, 50101 Mikkeli

LISÄTIETOJA:**Etelä-Savon ELY-keskus**

Rahoitusasiantuntija Esa Pekonen, puh. 0295 024 159, etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Ympäristösuunnittelija Tuula Vanhanen, puh. 0295 024 133, etunimi.sukunimi@ely-keskus.fi

Ympäristöministeriö

Neuvotteleva virkamies Ari Kangas, puh. 0295 250 340, etunimi.sukunimi@ym.fi